การปรับปรุงระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรมคันจิ
Improvement of the Radical Systems in Some Kanji Dictionaries

สมเกียรติ เชวงกิจวณิช
Somkiat Chawengkijwanich

บทคัดย่อ

พจนานุกรมอักษรคันจิปัจจุบัน ส่วนใหญ่ใช้ระบบ "ส่วน" (radical) ในการค้นอักษรคันจิตามพจนานุกรมชื่อ『康熙字典』(Kouki Jiten) แต่ระบบนี้ยังมีปัญหาหลายประการ บ่อยครั้งที่ผู้ใช้พจนานุกรม โดยเฉพาะผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยไม่สามารถระบุ "ส่วน" ในการค้นที่ถูกต้องได้

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ การศึกษาวิเคราะห์ว่าพจนานุกรมอักษรคันจิในปัจจุบันมีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" ให้ผู้ใช้พจนานุกรมสามารถหาคันจิที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ อย่างไร และเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ที่เป็นผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจริงหรือไม่ โดยก่อนอื่น จะกล่าวถึงปัญหาของระบบ "ส่วน" ใน『康熙字典』 จากนั้นเป็นการสุ่มสำรวจพจนานุกรมจำนวน 7 เล่มที่วางขายในท้องตลาดว่ามีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" อย่างไรและวิเคราะห์ว่าการปรับปรุงเหล่านั้นเหมาะสมหรือไม่ หลังจากนั้นจะรายงานผลการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ถามผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเกี่ยวกับ "ส่วน" ของอักษรคันจิและนำผลที่ได้เปรียบเทียบกับระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรม 7 เล่มที่สำรวจก่อนหน้านี้ และท้ายสุดเป็นบทสรุป

Abstract

Nowadays, the traditional radical system (the one employed in the Chinese dictionary named 'Kouki Jiten') is used in most Japanese character, or Kanji, dictionaries, but this system has many problems. It is not easy for the dictionary users, especially Thai students, to correctly determine the radicals of many Kanji.

The aim of this paper are (1) to study the radical systems in Kanji dictionaries in current use to see if any improvements have been made ; (2) if there are improvements, to determine what these improvements consist of ; and (3) to investigate whether these improvements are actually useful for dictionary users. First, the problems of the traditional radical system are briefly explained, and then the radical systems of seven Kanji dictionaries are studied. Next, the results of a questionnaire regarding Kanji radicals are reported, and these results are compared with the systems used in the seven

dictionaries surveyed. Finally, conclusions drawn from the investigation are presented.

บทนำ

"พจนานุกรมคันจิ" หมายถึงพจนานุกรมที่แสดงคำอ่านของอักษรคันจิในภาษาญี่ปุ่นและอธิบายความหมายของคำนั้นๆ โดยพจนานุกรมที่นำมาศึกษาวิเคราะห์ในบทความนี้เน้นพจนานุกรมที่อธิบายความหมายเป็นภาษาญี่ปุ่นที่เรียกเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า 漢和辞典 (Kanwa Jiten) เหตุผลที่ผู้เขียนเน้นศึกษาพจนานุกรมที่แปลความหมายเป็นภาษาญี่ปุ่นก็เนื่องจากคิดว่าผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยน่าจะใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมชนิดนี้ได้มากกว่าพจนานุกรมที่แปลความหมายของคันจิเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งยังมีจำนวนน้อย จำนวนคำศัพท์ในเล่มก็ไม่มาก ประสิทธิภาพในการใช้ก็ยังไม่ดีนัก และผู้เขียนคิดว่าคงมีผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยไม่มากนักที่สามารถเข้าใจความหมายคำแปลภาษาอังกฤษได้เป็นอย่างดี

โดยทั่วไป พจนานุกรมคันจิใช้เพื่อค้นเสียงอ่านของอักษรคันจิ พจนานุกรมแต่ละเล่มอาจมีวิธีค้นแตกต่างกันไปบ้าง แต่มี 3 วิธีที่ใช้กันค่อนข้างแพร่หลาย คือ

ก. การหาจากเสียงอ่านแบบจีนและญี่ปุ่น (音訓索引:Onkun sakuin)

ข. การหาจากจำนวนขีดรวมของอักษรคันจิ (総画索引:Soukaku sakuin)

ค. การหาจาก "ส่วน" (部首索引:Bushu sakuin)

การหาจากเสียงอ่านแบบจีนและญี่ปุ่นเป็นวิธีที่สะดวกและรวดเร็วก็จริง แต่หากไม่ทราบเสียงอ่านใดๆ ของตัวอักษรนั้นเลย ก็ไม่สามารถหาด้วยวิธีนี้ได้ ส่วนการหาจากจำนวนขีดรวมของคันจิดูเผินๆ เหมือนจะเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด แต่การนับจำนวนขีดให้ถูกต้องมิใช่เรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานในการเขียนอักษรคันจิอย่างเพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น หากจะหาคำอ่านของอักษร 相 ก่อนอื่นต้องนับให้ถูกว่าตัวอักษรนี้มี 9 ขีด แต่ถึงแม้จะนับจำนวนขีดได้ถูกต้อง แต่คันจิที่มีจำนวนขีด 9 ขีดอาจมีจำนวนมาก ทำให้ต้องเสียเวลาในการค้นมาก (จากการทดลองค้นจากพจนานุกรมคันจิขนาดใหญ่ชื่อ『新大字典』(Shindaijiten) คันจิที่มี 9 ขีดมีถึง 1,369 ตัว และจากพจนานุกรมชื่อ『角川最新漢和辞典』(Kadokawa Saishin Kanwa Jiten) คันจิที่มี 9 ขีดมี 393 ตัว)

การค้นคันจิจาก "ส่วน" หรือที่ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า 部首(bushu) เป็นอีกวิธีหนึ่งที่นิยมใช้กันมาก "ส่วน" หมายถึงลักษณะร่วมที่ปรากฏในอักษรคันจิหลายๆ ตัว (อาจมี "ส่วน" บางส่วนที่พบในอักษรคันจิเพียงตัวเดียวหรือสองตัวบ้าง แต่มีจำนวนไม่มาก) ซึ่งผู้แบ่ง "ส่วน" เห็นว่าน่าจะเป็นลักษณะเด่นหรือตัวแทนของคันจิตัวนั้นๆ ได้ จึงทำการตั้งให้เป็น "ส่วน" ในการค้นอักษรคันจิในพจนานุกรมคันจิ เช่น ส่วน 女 เป็น "ส่วน" ในการค้นอักษร 奴、好、姉 เป็นต้น

การจัดกลุ่มอักษรคันจิโดยใช้ "ส่วน" ซึ่งเป็นลักษณะร่วมเช่นนี้มีประโยชน์ในการช่วยให้ผู้ใช้พจนานุกรมสามารถหาอักษรคันจิที่ต้องการได้ง่าย โดยผู้เขียนคิดว่าวิธีการหาคันจิจาก "ส่วน" นี้น่าจะเป็นวิธีที่สะดวกที่สุดวิธีหนึ่งสำหรับผู้ที่ไม่ทราบเสียงอ่านใดๆ ของคันจิที่ต้องการหาเลย อย่างไรก็ตามมีบ่อยครั้งที่ผู้ใช้พจนานุกรมไม่อาจระบุได้อย่างถูกต้องว่า "ส่วน" ของคันจินั้นๆ คืออะไร เช่น 中、及 จนทำให้ไม่อาจหาคันจิที่ต้องการพบ อย่างไรก็ตามในช่วงหลายสิบปีมานี้มีผู้จัดทำพจนานุกรมจำนวนไม่น้อยที่ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและพยายามปรับปรุงระบบ "ส่วน" ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือ การศึกษาว่าพจนานุกรมคันจิที่วางขายอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ระบบ "ส่วน" ของ『康熙字典』(จะอธิบายในบทต่อไป) มีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" ให้สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือไม่ ถ้ามี มีการปรับปรุงมากน้อยเพียงใด และมีประโยชน์สำหรับผู้ใช้พจนานุกรมที่เป็นผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจริงหรือไม่ โดยนอกจากจะสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมคันจิสำหรับชาวไทยในอนาคตแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอักษรคันจิอีกด้วย เนื่องจาก "ส่วน" เป็นหัวข้อที่สำคัญที่สุดหัวข้อหนึ่งในการสอนเรื่องคันจิ

บทความนี้จะกล่าวถึงระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรมคันจิ โดยก่อนอื่นจะกล่าวถึงปัญหาของระบบ "ส่วน" แต่ดั้งเดิม จากนั้นจะสุ่มสำรวจพจนานุกรมจำนวน 7 เล่มว่ามีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" ที่ใช้มาแต่ดั้งเดิมอย่างไร และวิเคราะห์ว่าการปรับปรุงเหล่านั้นเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบ "ส่วน" ต่อไป หลังจากนั้นจะรายงานผลการสำรวจจากแบบสอบถามโดยสุ่มอักษรคันจิที่ผู้เขียนคาดว่าน่าจะมีปัญหาเมื่อค้นโดยใช้ระบบ "ส่วน" ขึ้นมา 12 ตัว สอบถามว่าผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นคาดว่าอักษรคันจินั้นๆ ใช้ "ส่วน" ใดในการค้นและเปรียบเทียบว่าผลที่ได้ตรงกับวิธีค้นในพจนานุกรม 7 เล่มที่สำรวจก่อนหน้าหรือไม่ และสุดท้ายเป็นบทสรุป

1. ปัญหาจากระบบ "ส่วน" ของ 『康熙字典』

ระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรมคันจิแต่ละเล่มเดิมค่อนข้างแตกต่างกันมาก แต่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ใช้ระบบ "ส่วน" ตามพจนานุกรมของจีนที่ชื่อ 『康熙字典』ซึ่งเขียนขึ้นในปีค.ศ. 1716 และมี "ส่วน" ในการค้นรวมทั้งสิ้น 214 ส่วน (รายละเอียดเกี่ยวกับ『康熙字典』 ดู 中原 (1994))

แม้ระบบ "ส่วน"ใน『康熙字典』จะมีข้อดีหลายประการ และผู้จัดทำพจนานุกรมหันมาใช้ระบบนี้กันเป็นจำนวนมาก แต่ก็ยังมีหลายจุดที่เป็นปัญหา ทำให้ผู้ใช้พจนานุกรมไม่อาจหาอักษรคันจิที่ต้องการพบหรือต้องเสียเวลาในการหามาก ในที่นี้ ขอกล่าวถึงปัญหาโดยสรุปดังนี้

1) ระบบการแยก "ส่วน" มีความลักลั่น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมองจากสายตาของผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่ไม่คุ้นเคยกับอักษรคันจิมาก่อน) กล่าวคืออักษรบางตัวมีรูปลักษณ์ภายนอกคล้ายคลึงกันเช่น 止 คล้าย

กับ 上 หรือ 矢 คล้ายกับ 失 แต่ตัวหน้าคือ 止、矢 ได้รับการจัดให้เป็น "ส่วน" ในขณะที่ตัวหลัง 上、失 กลับไม่จัดว่าเป็น "ส่วน"

2) อักษรคันจิบางตัวมีการจัดให้อักษรนั้นๆ ทั้งตัวเป็น "ส่วน" ในการค้น ทั้งๆ ที่น่าจะสามารถกำหนดบางส่วน (เช่น ส่วนบน ส่วนล่าง ส่วนซ้ายหรือส่วนขวา ฯลฯ) ของอักษรนั้นๆ เป็น "ส่วน" ในการค้นได้ เช่น 麻（广）、黒（灬）、比（匕）

3) ส่วนประกอบของคันจิบางตัว เช่น 丷 เป็นลักษณะร่วมที่พบในคันจิหลายๆ ตัว (เช่น 単、学) และน่าจะจัดให้เป็น "ส่วน" ในการค้นได้ แต่ในความเป็นจริงกลับไม่ใช่ "ส่วน" ในการค้น

4) มีคันจิจำนวนไม่น้อยที่ "ส่วน" ในการค้นในพจนานุกรมไม่ตรงกับ "ส่วน" ที่ผู้ใช้พจนานุกรมคาดไว้ เช่น คำว่า 相 ผู้ใช้พจนานุกรมจำนวนไม่น้อยคาดว่า 木 คือ "ส่วน"ในการค้น (จากผลการสำรวจผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทย จะกล่าวรายละเอียดในข้อ 3) แต่ใน 『康熙字典』 และพจนานุกรมที่ใช้ระบบ "ส่วน" ของ 『康熙字典』 กลับจัดให้ 目 เป็น "ส่วน" ในการค้น เนื่องจากพิจารณาว่าอักษรคันจิคำนี้มีความหมายถึงการมอง ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าระบบ "ส่วน" ในภาษาญี่ปุ่นแต่ดั้งเดิมมิได้คำนึงถึงเพียงโครงสร้างของตัวอักษร แต่ยังคำนึงถึงความหมายของอักษรคันจินั้นๆ ด้วย จึงเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยซึ่งไม่ค่อยมีความรู้ในเรื่องดังกล่าว

5) หลังสงครามโลกครั้งที่สองมีการประกาศใช้อักษรคันจิที่ใช้ในชีวิตประจำวัน（当用漢字: Touyou Kanji） 1,850 ตัว และมีการกำหนดรูปแบบตัวอักษรใหม่ที่เรียกว่า 新字体 (Shinjitai ในที่นี้ผู้เขียนจะเรียกตัวอักษรชนิดนี้ว่า "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" ส่วนตัวอักษรที่ใช้ก่อนหน้านี้ (旧字体:Kyuujitai) ผู้เขียนขอเรียกว่า "ตัวอักษรรูปแบบเก่า") ขึ้นใช้ โดยอักษรคันจิบางตัว "ตัวอักษรรูปแบบเก่า" และ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" ไม่ต่างกันเลย แต่บางตัวก็เปลี่ยนไป ซึ่งมีทั้งอักษรที่รูปแบบเปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อยและที่เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิงจนเป็นปัญหาต่อระบบ "ส่วน" ในการค้นอักษรคันจิในปัจจุบัน

ตัวอย่างเช่น คำว่า 醫 และ 營 (ตัวอักษรรูปแบบเก่า) มีการเปลี่ยนรูปแบบตัวอักษรเป็นตัวอักษรรูปแบบใหม่คือ 医 และ 営 ตามลำดับ โดย "ส่วน" ในการค้นแต่ดั้งเดิมของคันจิสองตัวนี้คือ 酉 และ 火 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" เปลี่ยนไปจากรูปแบบเก่ามากจนเราไม่อาจสังเกตเห็น "ส่วน" ในการค้นในตัวอักษรรูปแบบใหม่ได้ ดังนั้นการที่ผู้จัดทำพจนานุกรมจำนวนมากยังฝืนแบ่ง "ส่วน" ตามระบบดั้งเดิมใน 『康熙字典』 เช่น การจัดให้ 酉 เป็น "ส่วน" ในการค้นของอักษร 医 อยู่ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการใช้พจนานุกรมเป็นอย่างมาก

2. ระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรมคันจิปัจจุบัน

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น และจากการที่พจนานุกรมในปัจจุบันจำนวนไม่น้อย แม้จะใช้ระบบ "ส่วน" ตาม『康熙字典』 แต่ก็มีความพยายามแก้ไข ปรับปรุงระบบ "ส่วน" เพื่อให้ผู้ใช้สามารถหาอักษรคันจิที่ต้องการได้ง่ายขึ้น ผู้เขียนจึงสุ่มสำรวจพจนานุกรมคันจิจำนวน 7 เล่มที่ใช้ระบบ "ส่วน" ตาม『康熙字典』 เพื่อศึกษาว่าพจนานุกรมคันจิที่ใช้ในปัจจุบันมีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" อย่างไรบ้าง โดยพจนานุกรมทั้ง 7 มีรายชื่อดังต่อไปนี้ (เรียงลำดับตามปีที่พิมพ์ ตัวเลขในวงเล็บเป็นจำนวนคำศัพท์ที่บรรจุในพจนานุกรม)

① 『新字源』(Shinjigen)
小川環樹（他）編　1974　角川書店（10,000 字）
② 『学研漢和大辞典』(Gakken Kanwa Daijiten)
藤堂明保編　1980　学習研究社（11,000 字）
③ 『新明解漢和辞典』(Shinmeikai Kanwa Jiten)　（第 3 版）
長澤規矩也（他）編　1987　三省堂（12,200 字）
④ 『新選漢和辞典』(Shinsen Kanwa Jiten)　（第五版：ワイド版）
小林信明編　1987　小学館（11,350 字）
⑤ 『角川最新漢和辞典』(Kadokawa Saishin Kanwa Jiten)　（新版）
鈴木修次（他）編　1992　角川書店（5,000 字）
⑥ 『大字源』(Daijigen)
尾崎雄二郎（他）編　1992　角川書店（12,300 字）
⑦ 『大漢語林』(Daikangorin)
鎌田正・米山寅太郎　1992　大修館書店（13,938 字）

ต่อไปจะกล่าวถึงผลการสำรวจในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

2.1 การสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่

2.2 การปรับเปลี่ยนจำนวนขีดของ "ส่วน" ตาม "ตัวอักษรรูปแบบใหม่"

2.3 การเปลี่ยน "ส่วน" ในการค้น

2.4 การรวมและยกเลิก "ส่วน"

2.1 การสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่

การสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ ในที่นี้ มี 2 กรณีคือ

1) การสร้าง "ส่วน" ที่ไม่เคยปรากฏใน『康熙字典』 มาก่อน เป็น "ส่วน" ในการค้น

2) เป็น "ส่วน" ที่มีปรากฏใน『康熙字典』 อยู่แล้ว แต่เป็นการปรากฏร่วมกับ "ส่วน" อื่น (เช่น ใน『康熙字典』 จัดให้ส่วน 扌 และ 手 อยู่ด้วยกัน) หากมีการแยก "ส่วน" นั้นๆ ออกมาเป็น "ส่วน" ในการค้นอย่างเป็นเอกเทศ ก็ถือว่าเป็นการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาพบว่าในพจนานุกรมทั้ง 7 เล่ม มีการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่เป็นจำนวนมาก เช่น

亠	宀	忄	扌	氵	犭	阝	允	耂	王
礻	衤	麦	斉	黄	黒	歯	灬	竜	亀

แต่เนื่องจากหน้ากระดาษจำกัด ในที่นี้จึงขอรายงานผลการสำรวจวิเคราะห์เพียงคร่าวๆ โดยเน้นประเด็นต่อไปนี้

1) สาเหตุที่มีการสร้าง "ส่วน" ใหม่ขึ้น

2) เมื่อมีการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ มีอักษรคันจิที่ใช้ "ส่วน" นั้นๆ เป็น "ส่วน" ในการค้นมากน้อยเพียงใด เนื่องจากหากมีอักษรคันจิน้อยเกินไป (เช่นมีเพียงหนึ่งหรือสองตัว) ก็ควรพิจารณาให้รอบคอบว่าควรสร้าง "ส่วน" นั้นขึ้นใหม่หรือไม่ เพราะยิ่งมีจำนวน "ส่วน" มากเท่าใดก็ทำให้ผู้ใช้พจนานุกรมต้องเสียเวลาในการค้นมากขึ้นเท่านั้น

3) เมื่อมีการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ นอกจากอักษรคันจิที่ใช้ "ส่วน" นั้นๆ เป็น "ส่วน" ในการค้นแล้วยังมีอักษรคันจิอื่นที่สามารถใช้ "ส่วน" นั้นในการค้นด้วยหรือไม่ จากการสำรวจพบว่าพจนานุกรมบางเล่มมีการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ก็จริง แต่กลับจัดให้ "ส่วน" ที่สร้างขึ้นใหม่เป็น "ส่วน" ในการค้นสำหรับคันจิเพียงไม่กี่ตัวทั้งๆ ที่น่าจะมีคันจิตัวอื่นที่ใช้ "ส่วน" นั้นเป็น "ส่วน" ในการค้นได้

การสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ สามารถแยกเหตุผลในการสร้างได้เป็น 3 ประการ ดังต่อไปนี้

2.1.1 สร้าง "ส่วน" ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่"

2.1.2 สร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ เนื่องจากเห็นว่าส่วนเดิมของอักษรนั้นๆ ไม่เหมาะสม

2.1.3 แยก "ส่วน" ที่เคยอยู่ในกลุ่มเดียวกันออกจากกัน

2.1.1 สร้าง "ส่วน" ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่"

การสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ ส่วนใหญ่เป็นการสร้างขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" และพบการสร้าง "ส่วน" ลักษณะนี้ในพจนานุกรมทุกเล่มที่สำรวจครั้งนี้เป็นจำนวนมาก ในที่นี้จะขอยกเพียง 2 ตัวอย่าง

ก. ส่วน 冖

ส่วน 冖 เป็นส่วนที่ไม่ปรากฏใน『康熙字典』 แต่เนื่องจากในอักษรรูปแบบใหม่บางตัว เช่น 争 (อักษรรูปแบบเก่าคือ 爭) มีการใช้ ส่วน 冖 นี้ และส่วนนี้ก็ปรากฏอยู่ด้านบนของอักษร ผู้จัดทำพจนานุกรมจึงคิดว่าน่าจะใช้เป็น "ส่วน" ในการค้นได้ จึงตั้งส่วนนี้ขึ้นใหม่

ตารางที่ 1 ส่วน 冖

พจนานุกรมเล่มที่	"ส่วน" ที่สร้างขึ้นใหม่	อักษรคันจิที่จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น	อักษรคันจิที่ไม่ได้จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น
①	ไม่ได้สร้างขึ้น		
②	ไม่ได้สร้างขึ้น		
③	冖・々	危 色 争 角 免 急 負 勉 象	頁 (頁)
④	ไม่ได้สร้างขึ้น		
⑤	冖	久 危 争 免 負 象	色 (色) 角 (角) 急 (心) 勉 (力) 魚 (魚) 亀 (亀)
⑥	冖	ไม่มีคันจิ	
⑦	ไม่ได้สร้างขึ้น		

หมายเหตุ

ก. "ไม่ได้สร้างขึ้น" หมายถึงไม่มีการสร้างส่วน 冖 ขึ้นในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

ข. "ไม่มีคันจิ" หมายถึงมีการสร้างส่วน 冖 ขึ้นจริงแต่เป็นเพียง "ส่วน" สำหรับช่วยในการค้น (検索見出し) ไม่มีคันจิตัวใดเลยที่ใช้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้นในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

ค. "อักษรคันจิที่ไม่ได้จัดให้ 'ส่วน' นี้เป็น 'ส่วน' ในการค้น" หมายถึง อักษรคันจิที่มีส่วน 冖 เป็นส่วนประกอบ แต่ในพจนานุกรมเล่มดังกล่าวมิได้จัดให้ส่วน 冖 เป็น "ส่วน" ในการค้น แต่เนื่องจากผู้จัดทำเกรงว่าผู้ใช้พจนานุกรมอาจคิดว่าส่วน 冖 เป็น "ส่วน" ในการค้นของตัวอักษรเหล่านี้จึงยกอักษรเหล่านี้ขึ้นมากล่าวถึงในส่วน 冖 นี้ด้วย และให้ข้อมูลเสริมว่าอักษรเหล่านี้ใช้ "ส่วน" ใดในการค้น (ในวงเล็บเป็น "ส่วน" ในการค้นของอักษรแต่ละตัว)

ในพจนานุกรมหมายเลข ② ไม่มีการสร้างส่วน 冖 ขึ้น แต่มีการใช้ส่วน 色 เป็น "ส่วน" ในการค้น โดยอักษรคันจิที่ใช้ส่วน 色 ในการค้นมีเพียง 3 ตัวคือ 色、艶、艶 และในพจนานุกรมหมายเลข ⑤ มีทั้งส่วน 冖 และส่วน 色 โดยส่วน 色 มีอักษรคันจิเพียง 2 ตัว คือ 色 และ 艶

จะเห็นได้ว่าส่วน 色 สามารถเป็น "ส่วน" ในการค้นของอักษรคันจิได้เพียงไม่กี่ตัวเท่านั้น แต่ส่วน 宀 สามารถใช้เป็น "ส่วน" ในการค้นอักษรคันจิได้หลายตัวกว่ามาก ดังนั้นการสร้างส่วน 宀 ขึ้นจึงน่าจะเหมาะสมกว่าการใช้ 色 เป็น "ส่วน" ในการค้น

ข. ส่วน 灬

ส่วน 灬 เป็นส่วนที่ไม่ปรากฏใน『康熙字典』 แต่เนื่องจากในอักษรรูปแบบใหม่บางตัว เช่น 単、厳 (อักษรรูปแบบเก่าของอักษร 2 ตัวนี้คือ 單 และ 嚴) มีการใช้ส่วน 灬 นี้ และเนื่องจากปรากฏอยู่ด้านบนของอักษร ผู้จัดทำพจนานุกรมคงคาดว่าน่าจะเหมาะที่จะใช้เป็น "ส่วน" ในการค้น จึงตั้งส่วนนี้ขึ้นใหม่ อย่างไรก็ตามจะสังเกตได้ว่ามีคันจิหลายตัว เช่น 労、挙 ที่ถึงแม้ส่วน 灬 จะปรากฏเป็นขีดแรกๆ และน่าจะตั้งเป็น "ส่วน" ในการค้นได้ แต่ผู้จัดทำพจนานุกรมหลายท่านก็ยังคงยึด "ส่วน" ที่ใช้มาแต่ดั้งเดิมเป็น "ส่วน" ในการค้น

ตารางที่ 2 ส่วน 灬

พจนานุกรมเล่มที่	"ส่วน" ที่สร้างขึ้นใหม่	อักษรคันจิที่จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น	อักษรคันจิที่ไม่ได้จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น
①	รวมอยู่ในส่วน 小 (灬 小)		
②	灬	労 学 単 巣 営 厳	栄 (木)
③	รวมอยู่ในส่วน 小・小・灬		
④	灬	ไม่มีคันจิ	
⑤	灬	単 巣 営 厳	労 (力) 学 (子) 栄 (木) 挙 (手) 悩 (忄) 猟 (犭) 覚 (見) 戦 (戈) 誉 (言) 獣 (犬)
⑥	灬	ไม่มีคันจิ	
⑦	灬	単 巣 営 厳	労 (力) 学 (子) 畄 (田) 栄 (木) 挙 (手)

ในพจนานุกรมหมายเลข ③ ไม่ได้สร้างส่วน ⺍ นี้ไว้ แต่มีการสร้างส่วน 艹 โดยมีคันจิที่ใช้ส่วน 艹 ในการค้นคือ 挙、誉 เพียง 2 ตัวเท่านั้น ซึ่งนับว่าน้อยมาก

เช่นเดียวกับกรณีส่วน 色 ที่ได้กล่าวไปแล้ว การพิจารณาตั้ง "ส่วน" ขึ้นใหม่ น่าจะคำนึงด้วยว่ามีคันจิที่สามารถใช้ "ส่วน" นั้นๆ ในการค้นมากพอสมควร ในกรณี 艹 ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะใช้ส่วน ⺍ เป็น "ส่วน" ในการค้นได้ จึงอาจไม่จำเป็นต้องสร้าง "ส่วน" นี้ขึ้น

2.1.2 สร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ เนื่องจากเห็นว่าส่วนเดิมของอักษรนั้นๆ ไม่เหมาะสม

ตัวอย่างเช่นส่วน 耂 เดิมส่วน 耂 นี้ไม่มีในระบบ "ส่วน" ของ『康熙字典』 โดย "ส่วน" ที่ใช้ในการค้นอักษรเช่น 老 คือ 老 (กล่าวคือ ตัวอักษรนี้ทั้งตัวเป็น "ส่วน" ในการค้น) แต่อักษรคันจิที่สามารถใช้ 老 เป็น "ส่วน" ในการค้นมีไม่มาก ประกอบกับผู้จัดทำพจนานุกรมหลายท่านเห็นว่าคนทั่วไปคงไม่คิดว่า 老 เป็น "ส่วน" ในการค้น ตรงกันข้าม เมื่อต้องการค้นอักษรนี้ ผู้ใช้พจนานุกรมน่าจะคิดว่า "ส่วน" ในการค้นคือ 耂 มากกว่า นอกจากนี้หากตั้ง 耂 เป็น "ส่วน" ก็จะมีคันจิไม่น้อยที่สามารถใช้ส่วนนี้เป็น "ส่วน" ในการค้นได้ จึงมีการสร้าง "ส่วน" นี้ขึ้นในพจนานุกรมทุกเล่มที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้

ตารางที่ 3 ส่วน 耂

พจนานุกรมเล่มที่	"ส่วน" ที่สร้างขึ้นใหม่	อักษรคันจิที่จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น	อักษรคันจิที่ไม่ได้จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น
①	耂 (老)	老 考 耆 者 耄 耇 耉 耋 耄	
②	耂 (老)	老 考 耆 者 耄 耇 耋	
③	耂	考 老 孝 者 耇 耆 耄 耋 耋 翥	教 (攴) 都 (阝)
④	耂 (老)	老 考 者 耄 耆 耇 耋	
⑤	耂	考 者	老 (老) 孝 (子) 都 (阝) 耆 (老) 煮 (灬) 教 (攵) 耄 (老)
⑥	耂 (老)	老 考 耆 者 耄 耇 耋	孝 (子) 煮 (灬)
⑦	耂 (老)	老 考 耆 者 耄 耇 耋	孝 (子)

จากผลการสำรวจในตารางข้างต้น เห็นได้ชัดเจนว่ามีพจนานุกรมจำนวนไม่น้อยที่พยายามใช้ประโยชน์จาก "ส่วน" ใหม่ที่ตั้งขึ้น กล่าวคือ อักษรคันจิตัวใดที่คิดว่าน่าจะใช้ "ส่วน" ใหม่นี้ในการค้นได้ (เช่น 老、者) ก็เปลี่ยนมาใช้ "ส่วน" ใหม่นี้แทน โดยไม่ยึดติดกับระบบดั้งเดิมเท่าใดนัก แต่ในทางตรงกันข้าม พจนานุกรมบางเล่ม เช่น หมายเลข ⑤ ถึงแม้จะตั้งส่วน 耂 ขึ้น แต่ยังยึดระบบ "ส่วน" แบบเดิมอยู่ค่อนข้างมาก และพยายามใช้ "ส่วน" ที่ใช้มาแต่ดั้งเดิมในการค้น

ในกรณีอักษร 煮、孝 ผู้เขียนคิดว่าคงมีทั้งผู้ที่คิดว่า 耂 เป็น "ส่วน" ที่เหมาะสม และผู้ที่คิดว่า 灬 (กรณี 煮) หรือ 子 (กรณี 孝) เป็น "ส่วน" ที่เหมาะสม แต่กรณีอักษรเช่น 老 ผู้เขียนคิดว่าหากมีการสร้างส่วน 耂 ขึ้นมาแล้ว เป็นไปได้ว่าคนส่วนมากอาจคิดว่า 耂 เป็น "ส่วน" ในการค้นมากกว่า 老 ตามระบบใน 『康熙字典』

2.1.3 แยก "ส่วน" ที่เคยอยู่ในกลุ่มเดียวกันออกจากกัน

ในพจนานุกรมดั้งเดิมจัดให้ "ส่วน" ที่มีรูปร่างต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากเห็นว่ามีความหมายเหมือนกัน แต่การกระทำเช่นนี้อาจก่อให้เกิดความสับสนต่อผู้ใช้พจนานุกรมได้ ดังนั้นผู้จัดทำพจนานุกรมบางท่านจึงทำการแยก "ส่วน" สองส่วน (หรือมากกว่า) ดังกล่าวออกจากกัน เพื่อความเข้าใจง่ายหรือเพราะจำนวนขีดของส่วนต่างๆ เหล่านั้นต่างกัน เช่น 扌 และ 手 เดิมรวมอยู่ใน "ส่วน" เดียวกัน เนื่องจากถือว่ามีความหมายเหมือนกัน โดยจัดให้อยู่ในหมวดสี่ขีดทั้งคู่ (ทั้งๆ ที่ 扌 มีเพียงสามขีด) แต่หากผู้ใช้พจนานุกรมไม่ทราบข้อเท็จจริงดังกล่าว และหาส่วน 扌 ในหมวดสามขีดก็จะหาไม่เจอ

หรือแม้จะเป็น "ส่วน" ที่มีจำนวนขีดเท่ากัน เช่น 火 และ 灬 ก็ตาม เนื่องจากผู้จัดทำพจนานุกรมแต่ดั้งเดิมเห็นว่าสองส่วนนี้มีความหมายเหมือนกัน จึงจัดให้อยู่ใน "ส่วน" เดียวกัน แต่ผู้ใช้พจนานุกรมจำนวนมากอาจไม่ทราบว่า "ส่วน" ทั้งสองนี้ถูกจัดไว้ใน "ส่วน" เดียวกัน จึงทำให้หา "ส่วน" ที่ต้องการไม่พบ

ผู้เขียนพบการแยก "ส่วน" ประเภทนี้ในการสำรวจพจนานุกรมครั้งนี้ไม่น้อย (เนื่องจากเป็นการสร้าง "ส่วน" โดยการแยก "ส่วน" เดิมที่มีอยู่แล้วออกมาเป็นเอกเทศ การสร้าง "ส่วน" ในข้อนี้จึงต่างจากการสร้าง "ส่วน" ขึ้นใหม่ในข้อ 2.1.1 และ 2.1.2) ในที่นี้จะขอยกมาเพียง 2 ตัวอย่างคือ ส่วน 礻 และ衤

ก่อนอื่นขอกล่าวถึงส่วน 礻 ระบบ "ส่วน" แต่ดั้งเดิมจัดให้ 礻 และ 示 รวมอยู่ใน "ส่วน" เดียวกัน และพจนานุกรมอีก 5 เล่มในการสำรวจครั้งนี้ (พจนานุกรมหมายเลข ① ② ④ ⑥ ⑦ ดังในตาราง) ก็เช่นเดียวกัน แต่การรวมสองส่วนนี้เข้าไว้ด้วยกันนอกจากจะทำให้ผู้ใช้พจนานุกรมสับสนแล้ว ยังทำให้จำนวนคันจิที่ใช้ส่วน 礻 และ 示 ในการค้นมีมาก เช่น ในพจนานุกรมหมายเลข ④ 『新選漢和辞典』 มีคันจิที่ใช้ 礻 และ 示 เป็น "ส่วน" ในการค้นรวมกันถึง 67 ตัว ดังนั้นการแยกสองส่วนนี้ออกจากกันจึงน่าจะช่วยให้ผู้ใช้พจนานุกรมหาคันจิที่ต้องการทราบได้ง่ายและรวดเร็วกว่า

ตารางที่ 4 ส่วน 礻

พจนานุกรมเล่มที่	"ส่วน" ที่สร้างขึ้นใหม่	อักษรคันจิที่จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น	อักษรคันจิที่ไม่ได้จัดให้ "ส่วน" นี้เป็น "ส่วน" ในการค้น
①	ไม่ได้สร้างขึ้น		
②	ไม่ได้สร้างขึ้น		
③	礻	礼 社 祈 祉 祝 神 祖 祥 視 禄 禍 禅 禎 福	
④	ไม่ได้สร้างขึ้น		
⑤	礻	礼 社 祈 祉 祝 神 祖 祢 祐 祥 禄 禍 禅 禎 福 祷	視（見）
⑥	ไม่ได้สร้างขึ้น		
⑦	ไม่ได้สร้างขึ้น		

ส่วน 礻 ก็เช่นเดียวกัน คือ แต่เดิมถูกจัดให้อยู่ในส่วนเดียวกับ 衣 และในพจนานุกรมหมายเลข ① ② ④ ⑥ ก็จัดให้อยู่รวมกับส่วน 衣 เช่นเดียวกัน มีเพียงพจนานุกรมหมายเลข ③ ⑤ ⑦ ที่แยกสองส่วนนี้ออกจากกัน จากการสำรวจพบว่าเพียงส่วน 礻 นี้ส่วนเดียวก็มีคันจิที่สามารถใช้ส่วนนี้เป็น "ส่วน" ในการค้นได้มากแล้ว กล่าวคือในพจนานุกรมหมายเลข ③ มีถึง 106 ตัว หมายเลข ⑤ มี 49 ตัว และหมายเลข ⑦ มี 134 ตัว ผู้เขียนจึงเห็นว่าการแยก 礻 ออกจากส่วน 衣 น่าจะทำให้ผู้ใช้พจนานุกรมสามารถหาคันจิที่ต้องการทราบได้รวดเร็วกว่า

2.2 การปรับเปลี่ยนจำนวนขีดของ "ส่วน" ตาม "ตัวอักษรรูปแบบใหม่"

ดังได้กล่าวแล้วว่ามีอักษรคันจิไม่น้อยที่มีการกำหนด "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" ที่ต่างไปจาก "ตัวอักษรรูปแบบเก่า" มาก และหลายตัวก็มีจำนวนขีดต่างไปจากตัวอักษรรูปแบบเก่าด้วย อย่างไรก็ตามผู้จัดทำพจนานุกรมยังนิยมจัดให้อักษรคันจิ (ซึ่งเขียนโดย "ตัวอักษรรูปแบบใหม่") มีจำนวนขีดตาม "ตัวอักษรรูปแบบเก่า" ซึ่งไม่น่าจะเหมาะสม

และมีอักษรคันจิไม่น้อยที่อักษรทั้งตัวถูกจัดให้เป็น "ส่วน" ในการค้น เช่น 麦 อักษร 麦 นี้เป็น "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" มี 7 ขีด แต่เนื่องจาก"ตัวอักษรรูปแบบเก่า" คือ 麥 มี 11 ขีด พจนานุกรมคันจิที่ใช้ระบบ "ส่วน" แต่ดั้งเดิมจึงจัดให้ 麦 อยู่ในหมวด 11 ขีดตามจำนวนขีดของ"ตัวอักษรรูปแบบเก่า" แต่มีผู้ใช้พจนานุกรมจำนวนไม่น้อยที่ไม่ทราบ จึงไปหา 麦 ในหมวด 7 ขีด ทำให้หาไม่พบ

ผู้เขียนจึงยกคันจิที่มีปัญหาในลักษณะดังกล่าวจำนวน 6 ตัวขึ้นมาเพื่อศึกษาดูว่าผู้จัดทำพจนานุกรมได้จัดให้อักษรคันจิ (ซึ่งปัจจุบันเขียนโดยใช้ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่") อยู่ในหมวดจำนวนขีดตามที่เป็นจริง (ไม่ใช่ตามจำนวนขีดของ"ตัวอักษรรูปแบบเก่า") หรือไม่ ผลการสำรวจปรากฏดังในตารางที่ 5 พบว่าพจนานุกรมแทบทุกเล่มยกเว้นพจนานุกรมหมายเลข ③ มีการเปลี่ยนแปลงหมวดดังกล่าว แสดงว่าผู้จัดทำพจนานุกรมเล็งเห็นว่าหากไม่เปลี่ยนแปลง จะเป็นปัญหาต่อผู้ใช้พจนานุกรมมาก

ตารางที่ 5 การปรับเปลี่ยนจำนวนขีดของ "ส่วน" ตาม "ตัวอักษรรูปแบบใหม่"

"ส่วน"	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
麥(11 ขีด)→麦(7 ขีด)	○	○	×	○	○	○	○
黃(12 ขีด)→黄(11 ขีด)	○	○	×	○	○	○	○
黑(12 ขีด)→黑(11 ขีด)	○	○	×	○	○	○	○
龜(16 ขีด)→亀(11 ขีด)	×	×	×	○	○	○	○
齊(14 ขีด)→斉(8 ขีด)	○	○	×	○	○	○	○
齒(15 ขีด)→歯(12 ขีด)	○	○	×	○	○	○	○

หมายเหตุ ○ หมายถึง **มี**การเปลี่ยนจำนวนขีดในพจนานุกรมเล่มดังกล่าว

× หมายถึง **ไม่มี**การเปลี่ยนจำนวนขีดในพจนานุกรมเล่มดังกล่าว

2.3 การเปลี่ยน "ส่วน" ในการค้น

ดังได้กล่าวแล้วว่ามีอักษรคันจิจำนวนไม่น้อยที่ "ส่วน" ในการค้นในพจนานุกรมไม่ตรงกับ "ส่วน" ที่ผู้ใช้พจนานุกรมคาดไว้ ผู้เขียนจึงทำการสุ่มอักษรที่คิดว่า "ส่วน" ในการค้นน่าจะเป็นปัญหาสำหรับผู้ใช้พจนานุกรมจำนวน 12 ตัว และทำการสำรวจว่าในพจนานุกรมทั้ง 7 เล่มมีการเปลี่ยน "ส่วน" ในการค้นหรือไม่

ตารางที่ 6 เป็นอักษรคันจิที่นำมาสำรวจจำนวน 12 ตัว โดย "ส่วน" ในวงเล็บด้านหลังอักษรคันจิแต่ละตัวคือ "ส่วน" ในการค้นตามระบบ "ส่วน" ใน 『康熙字典』 และ "ส่วน" ที่ปรากฏใต้หมายเลข ① ถึง ⑦ คือ "ส่วน" ในการค้นหาคันจิตัวนั้นๆ ในพจนานุกรมแต่ละเล่ม

ตารางที่ 6 การเปลี่ยน “ส่วน” ในการค้น

พจนานุกรม / อักษร / เล่มที่ / คันจิ(ส่วน)	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
相（目）	目	目	木	目	木	目	目
負（貝）	貝	貝	勹・夕	貝	勹	貝	貝
妥（女）	女	女	爪・爪・⺤	女	爪（⺤）	女	女
鳴（鳥）	鳥	鳥	口	鳥	口	鳥	鳥
票（示）	示	示	襾・襾・襾	示	襾（襾）	示	示
畑（田）	田	田	火	田	田	田	田
修（人）	彡	人	亻	人	亻	彡	彡
到（刀）	至	至	至	刀	至	至	刂
着（目）	目	羊（⺶）	羊・⺶	羊	目	目	目
養（食）	食	食	羊・⺶	食	食	食	食
聞（耳）	耳	耳	門	耳	耳	耳	耳
肯（肉）	肉	肉	止	肉	月	肉	月

จะเห็นว่าพจนานุกรมทุกเล่มมีการเปลี่ยนแปลง “ส่วน” ในการค้น (ดูส่วนที่แรเงา) มากน้อยต่างกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งพจนานุกรมหมายเลข ③และ ⑤ มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่า “ส่วน” ในการค้นที่เปลี่ยนมาใช้ใหม่แตกต่างกันไปตามความคิดของผู้จัดทำพจนานุกรม ซึ่งไม่แน่ว่าจะตรงกับ “ส่วน” ที่ผู้ใช้พจนานุกรมคิดไว้หรือไม่ ผู้เขียนจึงคิดว่าควรมีการสำรวจความคิดของผู้ใช้พจนานุกรมจริงๆ ว่าคันจิแต่ละตัวนั้นควรจัดให้ “ส่วน” ใดเป็น “ส่วน” ในการค้นกันแน่

ผู้เขียนได้ทดลองทำแบบสอบถามถามผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยเกี่ยวกับ “ส่วน” ของคันจิทั้ง 12 ตัวนี้แล้ว จะกล่าวรายละเอียดในข้อ 3 ต่อไป

2.4 การรวมและยกเลิก “ส่วน”

2.4.1 การรวม “ส่วน”

มีการรวม “ส่วน” ที่มีรูปร่างคล้ายคลึงกันมากเข้าไว้ด้วยกันเพื่อเป็นการลดจำนวน “ส่วน” ไม่ให้มากเกินไป ผลปรากฏดังในตาราง 7

ตารางที่ 7 การรวม "ส่วน"

ส่วน	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
人・入	×	×	○	×	×	×	×
匚・匸	×	×	○	×	○	×	○
土・士	×	×	○	×	×	×	×
夂・夊	×	×	○	○	○	×	○
日・曰	×	×	○	×	×	×	○
月・肀	×	×	○	×	×	×	○

หมายเหตุ ○ หมายถึง **มี**การรวม "ส่วน" ดังกล่าวในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

× หมายถึง **ไม่มี**การรวม "ส่วน" ดังกล่าวในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

2.4.2 การยกเลิก "ส่วน"

มีการตัด "ส่วน" ที่ไม่จำเป็นออกเนื่องจากมีการเปลี่ยนมาใช้ "ตัวอักษรรูปแบบใหม่" บ้างแต่ไม่มากนัก เช่น

ตารางที่ 8 การยกเลิก "ส่วน"

ส่วน	①	②	③	④	⑤	⑥	⑦
屮	○	○	×	○	×	○	×
彐	×	×	×	○	×	×	×

หมายเหตุ ○ หมายถึง **มี**การตัด "ส่วน" ดังกล่าวในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

× หมายถึง **ไม่มี**การตัด "ส่วน" ดังกล่าวในพจนานุกรมเล่มนั้นๆ

3. "ส่วน" ในสายตาผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทย

ดังได้กล่าวแล้วว่าระบบการค้นอักษรคันจิจาก "ส่วน" ตามระบบของ『康熙字典』 มีปัญหาหลายประการจนทำให้ผู้ใช้พจนานุกรม โดยเฉพาะผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นจากชาติที่มิได้ใช้อักษรคันจิไม่อาจระบุ "ส่วน" ที่ถูกต้องในการค้นอักษรคันจิที่ต้องการ จึงมีความพยายามปรับปรุงระบบการค้นจาก "ส่วน" ดังกล่าว

อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังสงสัยว่าสิ่งที่ผู้จัดทำพจนานุกรมคิดและพยายามปรับปรุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยน "ส่วน" ในการค้น (ข้อ 2.3) นั้นตรงกับความคิดของผู้ใช้พจนานุกรม โดยเฉพาะผู้ใช้ที่เป็นผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยหรือไม่ จึงได้จัดทำแบบสอบถามขึ้นโดยให้กลุ่มเป้าหมายคือผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยตอบว่าคิดว่าอะไรคือ "ส่วน" ในการค้นของอักษรคันจิทั้ง 12 ตัวใน 2.3 โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเขียน "ส่วน" ได้โดยอิสระ (ไม่มีตัวเลือก) กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาครั้งนี้คือนักศึกษาที่ศึกษาภาษาญี่ปุ่นเป็นวิชาเอกหรือ

วิชาโทในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รวมทั้งสิ้น 75 คน แบ่งเป็นชั้นปีที่ 2 จำนวน 30 คน ชั้นปีที่ 3 จำนวน 28 คน และชั้นปีที่ 4 จำนวน 17 คน ทุกคนเคยเรียนเกี่ยวกับระบบ "ส่วน" ของคันจิมาแล้วทั้งสิ้น การสำรวจกระทำในเดือนมกราคม พ.ศ. 2546 อนึ่ง เนื่องจากผลจากการศึกษาไม่พบความแตกต่างระหว่างชั้นปี จึงขอสรุปผลโดยไม่แยกชั้นปีและจำนวนปีที่ศึกษาภาษาญี่ปุ่น

ตารางที่ 9 ผลการสำรวจจากแบบสอบถาม

อักษรคันจิ	"ส่วน"	จำนวนนักศึกษาที่ตอบ
相	木	70
	目	4
	相	1
負	貝	45
	勹	24
	負	2
	八	2
	目	2
妥	女	49
	爪	25
	一	1
鳴	口	64
	鳥	11
票	示	61
	西	12
	西	1
	皿	1
畑	火	71
	田	4
修	亻	46
	仆	22
	人	3
	彡	3
	攵	1
到	刂	55
	至	17
	十	1
	工	1
	厶	1

着	目	47
	羊	14
	羊	4
	丷	6
	羊	3
	着	1
養	羊	22
	羊	2
	美	4
	食	18
	良	20
	艮	1
	丷	6
	丶	1
	養	1
聞	門	70
	耳	4
	聞	1
肯	月	42
	止	33

จากตารางแสดงผลการสำรวจจะเห็นว่าคันจิหลายตัวเช่น 相、畑、聞 “ส่วน” ที่ผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยส่วนใหญ่คิดว่าเป็น “ส่วน” ในการค้น (木、火、門 ตามลำดับ) กับ “ส่วน” ในการค้นจริงใน『康熙字典』(目、田、耳) แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จำเป็นต้องมีการเปลี่ยน “ส่วน” ในการค้น ดังที่มีการเปลี่ยนแปลงในพจนานุกรมบางเล่ม (พจนานุกรมหมายเลข ③และ ⑤) ที่พบในการสำรวจครั้งนี้

แต่ในขณะเดียวกัน อักษรคันจิจำนวนไม่น้อย เช่น 負、妥、票 ซึ่งผู้จัดทำพจนานุกรมบางท่านเห็นว่าระบบ “ส่วน” ใน『康熙字典』(貝、女、示 ตามลำดับ) น่าจะไม่เหมาะสม จึงมีการเปลี่ยน “ส่วน” ในการค้น แต่ผลจากแบบสอบถามกลับปรากฏว่า “ส่วน” ที่ผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยจำนวนมากคิดว่าเป็น “ส่วน” ในการค้นอักษรเหล่านี้กลับเป็น “ส่วน” ตามที่ปรากฏใน『康熙字典』 จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบ “ส่วน” แต่ดั้งเดิมเหมาะสมอยู่แล้ว การเปลี่ยน “ส่วน” ในพจนานุกรมเหล่านี้กลับก่อปัญหาให้แก่ผู้ใช้พจนานุกรมมากขึ้น

การกำหนดให้ “ส่วน” ใดเป็น “ส่วน” ในการค้นนั้น มีแนวโน้มว่าผู้จัดทำพจนานุกรมมักเลือกส่วนที่เป็นขีดแรกๆ ในการเขียน และส่วนที่อยู่ด้านบน ล่าง ซ้าย หรือขวา ของตัวอักษรนั้นๆ โดยเฉพาะส่วนที่อยู่ด้านบนและด้านซ้าย หากเป็นส่วนที่พบในอักษรหลายๆ ตัว ผู้จัดทำพจนานุกรมมักคิดว่าน่าจะเหมาะที่จะนำมาเป็น “ส่วน” ในการค้น แต่อย่างไรก็ตาม กรณีอักษร 負、妥、票 แม้ส่วน 冂 爪 襾 จะอยู่ด้านบนของตัวอักษรก็ตาม แต่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กลับไม่คิดว่าส่วนเหล่านี้เป็น “ส่วน” ในการค้น เนื่องจากผู้ศึกษาภาษา

ญี่ปุ่นชาวไทยส่วนหนึ่งมองว่าในตัวอักษรเหล่านี้ มีส่วนประกอบคือ 貝、女、示 ซึ่งใช้เป็นตัวอักษรคันจิอยู่แล้ว จึงคิดว่าส่วนเหล่านี้น่าจะเป็น "ส่วน" ในการค้นมากกว่า

กรณีอักษร 着 และ 養 ก็เช่นเดียวกัน อักษร 着 ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งตอบว่า 目 เป็น "ส่วน" ไม่ใช่ 羊 羊 กรณีอักษร 養 "ส่วน" ที่มีผู้ตอบมากที่สุดคือ 羊 ก็จริง แต่หากรวมส่วนที่คล้ายกันคือ 羊 羊 羊 และ 食 良 良 เข้าไว้ด้วยกัน จะเห็นว่าส่วน 食 良 良 มีผู้ตอบมากกว่าคือ 39 คน (ส่วน 羊 羊 羊 28 คน)

ดังนั้นการตั้ง "ส่วน" ในการค้นคงใช้เกณฑ์เพียงแค่ส่วนนั้นเป็นขีดแรกๆ หรืออยู่ด้านบนของตัวอักษร หรือเป็นส่วนที่พบในคันจิจำนวนมากไม่ได้ คงต้องพิจารณาทั้งความซับซ้อนของตัวอักษร ลักษณะเส้นที่เป็นส่วนประกอบ (เส้นตรง เส้นโค้ง) รวมทั้งพิจารณาอักษรนั้นๆ ทั้งตัวว่ามีส่วนใดที่ดูมีความเป็นตัวอักษร (ในสายตาของผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยซึ่งอาจยังไม่มีความรู้ในเรื่องอักษรคันจิมากนัก) มากกว่าหรือไม่ประกอบด้วย

4. บทสรุป

บทความนี้กล่าวถึงระบบ "ส่วน" ในพจนานุกรมคันจิ โดยศึกษาระบบ "ส่วน" ที่ใช้ในการค้นอักษรคันจิในพจนานุกรมคันจิจำนวน 7 เล่มว่ามีการปรับปรุงระบบ "ส่วน" แต่ดั้งเดิม (ระบบ "ส่วน" ใน 『康熙字典』) หรือไม่ อย่างไร จากผลการสำรวจพบว่าพจนานุกรมทุกเล่มมีการปรับปรุงต่างๆ กันไปก็จริง แต่ยังยึดติดกับระบบดั้งเดิมอยู่ค่อนข้างมาก กล่าวโดยรวม พจนานุกรมหมายเลข ③ และ ⑤ คือ 『新明解漢和辞典』 และ 『角川最新漢和辞典』 มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก แต่ผู้เขียนก็พบว่าการเปลี่ยนแปลงบางจุดกลับไม่น่าจะเหมาะสม เนื่องจากอาจทำให้ผู้ใช้พจนานุกรมหาคันจิที่ต้องการได้ยากขึ้น

ความจริงแล้วในปัจจุบันมีพจนานุกรมที่คิดค้นระบบ "ส่วน" ขึ้นเอง ไม่ยึดติดกับระบบ "ส่วน" ใน 『康熙字典』 อยู่บ้าง เช่น New Japanese-English Character Dictionary (Jack Halpern) แต่ก็ยังมีปัญหาอยู่มาก

อักษรคันจิเป็นสิ่งหนึ่งที่ผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยคิดว่าเป็นสิ่งที่ยาก เราจำเป็นต้องมีเครื่องมือเพื่อให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับอักษรคันจิ และพจนานุกรมคันจิก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญ แต่การใช้พจนานุกรมคันจิในปัจจุบัน สิ่งที่เลี่ยงไม่ได้คือการค้นโดยใช้ระบบ "ส่วน" จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาอย่างจริงจังว่าควรจะจัดระบบ "ส่วน" ในการค้นอย่างไรจึงจะสะดวกที่สุดสำหรับผู้ใช้พจนานุกรม ไม่ใช่การท่องจำระบบ "ส่วน" ของ 『康熙字典』 (ซึ่งมิได้ตั้ง "ส่วน" โดยคำนึงถึงลักษณะของตัวอักษรอย่างเดียว แต่บางครั้งยังตั้ง "ส่วน" โดยคำนึงถึงความหมายด้วย อนึ่ง ผู้เขียนมิได้คิดว่าการตั้ง "ส่วน" โดยคำนึงถึงความหมายเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพียงแต่คิดว่าการนำสองเกณฑ์นี้มาใช้ปะปนกันก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อผู้ใช้พจนานุกรม)

แน่นอนว่าคงเป็นไปไม่ได้ที่จะตั้ง "ส่วน" ในการค้นให้ได้ตรงตามใจของผู้ใช้พจนานุกรมทุกคน แต่ผู้เขียนเชื่อว่าน่าจะมีแนวโน้มบางประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ จึงจำเป็นต้องมีการวิจัยเพื่อหา

แนวโน้มดังกล่าวในหมู่ผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทย (อาจจำเป็นต้องแบ่งตามระดับการเรียนรู้ภาษาญี่ปุ่น เช่น ระดับต้น-กลาง ระดับสูง) และนำมาจัดทำระบบ "ส่วน" สำหรับผู้ศึกษาภาษาญี่ปุ่นชาวไทยโดยเฉพาะ

บรรณานุกรม

บทความ

天沼寧　1991　「漢和辞典における新設部首とその所属漢字」『大妻国文』22 号　大妻女子大学

天沼寧　1992　「漢和辞典の部首索引について」『大妻女子大学紀要ー文系』24 号　大妻女子大学

中原尚道　1994　「『康熙字典』とは」『日本語論』10 月号　山本書房

พจนานุกรม

上田万年（他）編　1993　『新大字典』　講談社

小川環樹（他）編　1974　『新字源』　角川書店

尾崎雄二郎（他）編　1992　『大字源』　角川書店

鎌田正・米山寅太郎　1992　『大漢語林』　大修館書店

小林信明編　1987　『新選漢和辞典』第五版（ワイド版）　小学館

鈴木修次（他）編　1992　『角川最新漢和辞典』　角川書店

長澤規矩也（他）編　1987　『新明解漢和辞典』第３版　三省堂

藤堂明保編　1980　『学研漢和大辞典』　学習研究社